

OBČANÉ EVROPSKÉ UNIE V ČESKÉ REPUBLICE

VÝZKUMNÝ CÍL

- Prozkoumat zkušenosti migrujících pracovníků z Evropské unie a jejich rodinných příslušníků, kteří v současné době pobývají v ČR, v různých oblastech života: zejména v oblasti práce a zaměstnávání, zdravotní péče a jednání s úřady.
- Identifikace bariér v jednotlivých oblastech, se zvláštním důrazem na práci a zaměstnávání, včetně zaměstnávání přes pracovní agentury.

Zpracovatel – MindBridge Consulting a.s.

METODOLOGIE VÝZKUMU

Kvantitativní část

- Dotazníkové šetření formou osobních rozhovorů (face to face)
- Vzorek 1 021 respondentů
- Kvótní rozpis zvolen na základě statistických informací o struktuře cizinců ze zemí EU pracujících ke konci roku v ČR (ČSÚ, 2019)
- Průměrná délka rozhovoru – 19 minut
- Zkoumaná oblast – trh práce

Scénáře dotazníků v anglické, rumunské, bulharské a polské jazykové mutaci.

Vybrané parametry kvantitativního výzkumu

metoda dotazování*:	osobní dotazování (face to face)
cílová skupina (CS)*:	občané EU (mimo ČR) pracující v ČR
velikost vzorku*:	1 021 respondentů
způsob výběru*:	kvótní
státní příslušnost*:	52 % Slovensko, 14 % Polsko, 11 % Rumunsko, 9 % Bulharsko, 14 % zbylé země EU (kromě ČR)
region*:	35 % Praha, 17 % Středočeský kraj, 8 % Plzeňský kraj, 10 % Jihomoravský kraj, 30 % zbylé kraje
vzdělanostní kategorie:	7 % základní vzdělání (vč. nedokončeného), 40 % střední bez maturity, 34 % střední s maturitou, 19 % vyšší a vysokoškolské vzdělání
věkové kategorie:	5 % 18-24 let, 32 % 25-34 let, 31 % 35-44 let, 23 % 45-54, 9 % 55 a více let
pohlaví*:	65 % mužů a 35 % žen
období realizace:	listopad – prosinec 2020

METODOLOGIE VÝZKUMU

Kvalitativní část

- Polostrukturované rozhovory
- 30 respondentů:
 - z toho 21 rozhovorů face to face
 - z toho 9 rozhovorů přes Skype nebo Zoom
- Průměrná délka rozhovoru – 51 minut
- Zkoumané oblasti – školství, zdravotnictví, kontakty s úřady a trh práce

Scénáře rozhovorů v anglické, španělské, rumunské, bulharské a polské jazykové mutaci.

Rozhovory byly vedeny v českém (12) a anglickém (6) jazyce bez tlumočnicka. Ostatní rozhovory tlumočeny z/do bulharštiny (5), polštiny (4), rumunštiny (2) a španělštiny (1).

Vybrané parametry kvalitativního výzkumu

metoda dotazování*:	polostrukturované hloubkové rozhovory (in-depth interviews - IDI)
cílová skupina (CS)*:	občané EU (mimo ČR) pracující v ČR
velikost vzorku*:	30 respondentů
státní příslušnost*:	9x Polsko, 4x Rumunsko, 6x Bulharsko, 3x Maďarsko, 3x Itálie, 2x Nizozemsko, 1x Španělsko, 1x Řecko, 1x Chorvatsko
pracovní vztah*:	10x agenturní pracovník, 20x kmenový zaměstnanec
pracovní kategorie (aktuální pozice v ČR):	14x operátor strojů a zařízení (na výrobní lince), 2x vědecký pracovník, 2x administrativní pracovnice, 2x pedagogická pracovnice, 2x IT specialista, 3x odborný referent / manažer, po 1x logistik, konzultant, realitní makléř, finanční specialista, pracovník v gastronomii
délka pobytu / práce v ČR:	10x do 3 let, 8x 3-5 let, 4x 5-10 let, 8x nad 10 let
věkové kategorie:	4x do 30 let, 9x 31-40 let, 11x 41-50 let, 6x nad 50 let
pohlaví*:	17x muž a 13x žena
období realizace:	listopad 2020 – leden 2021

Školství

- Málo frekventovaný kontakt respondentů s českým školstvím a vzdělávacím systémem – pouze rodiny, které se přistěhovaly do ČR s dětmi a respondenti, kteří v ČR založili rodinu
- Znevýhodnění ve školství kvůli státnímu občanství, národnosti nebo jazyku pocíťováno výjimečně (dětská šikana kvůli národnosti, rasový podtext jednání učitele)
- Děti občanů EU jsou bez zjevných obstrukcí zapisovány do českých škol
- Začleňování dětí do kolektivu záleží na schopnostech samotných dětí, jejich rodičů a rodičů spolužáků
- Pedagogové podporují začleňování dětí
- Nedochozí k frekventovaným, systémovým nebo závažným projevům diskriminace či potenciální diskriminace

„Děti například si nechtějí s ní hrát nebo jí řeknou: ‚Jdi si jako do svojí země‘ (...) a paní učitelka řekla, že to je normální, aby děti tak si nadávaly... že to je dětský takový (...) nejsou nějaké zjevné znaky jako... ta nevraživost na dítěti a celkově se cítí... to je skryté takové a nemáš s čím jít a nějak to dokázat“

(citace: Bulharka, 35-44 let, operátorka strojů a zařízení)

Zdravotnictví

- Pozitivní hodnocení zdravotnického systému – vysoká kvalita služeb, krátké čekací lhůty a obecně zdravotní péče díky placenému zdravotnímu pojištění
- Projevy znevýhodnění či diskriminace výjimečně – odmítnutí registrace (z důvodu kapacity), verbální projevy nesnášenlivosti ze strany lékařů
- Jazyková bariéra – zvýhodnění cizinci s vyšší kvalifikací a se znalostí angličtiny (volí privátní zdrav. služby, podnikové lékaře či anglicky hovořící lékaře). Ostatní cizinci se snaží zajistit doprovod tlumočnicka (pokud není zajištěn zdrav. zařízením)

„... No, ona nám nadávala, že cizinci přišli, ona nemůže normálně pracovat a proč přišli, proč nejdou do svojí vlasti a tak..“

(citace: Maďar, 45-54 let, původně řidič, nyní „manažer“)

„Byli u praktického lékaře a jim řekl, nahlásil, že nejsou místa a v tu chvíli zároveň tam zašel jeden Čech, který se přihlašoval jako nový pacient.“

(citace: Rumunka původem z Moldávie,

Kontakty s úřady

- Nepříliš intenzivní kontakty, ale významné bariéry
- Problematické první kontakty s úřady - OAMP
- Nízká jazyková vybavenost úředníků v ČR (často i základní angličtiny) tvoří významnou překážku v kombinaci se špatnou vstupní orientací cizinců a mnohdy jejich nízkou nebo nulovou znalostí češtiny
- Často hrubé, arogantní jednání úředníků, malá snaha pomoci, neschopnost vysvětlit a zorientovat cizince

*„A taky jsem se setkal s jedním - ,ok, nemluvíte česky, to není můj problém, nebudu s Vámi dál komunikovat ...““
(citace: Ital, 35-44 let, vědecký pracovník)*

„V expat komunitě koluje anekdota týkající se cizinecké policie/OAMP: Na přijímacím pohovoru k cizinecké policii/OAMP jsou tři otázky: ,Mluvíte anglicky?‘ ,Ne‘; ,Máte rád/a cizince?‘ ,Ne‘; ,Pracujete rád/a?‘ ,Ne‘ - ,OK, jste přijat/a!““

(citace: Holanďan, 35-44 let, vědecký pracovník)

Trh práce

- Trh práce – nejproblematictější z hlediska projevů znevýhodnění či diskriminace – pracoviště, zaměstnavatel, zejména pracovní agentury
- Nejzávažněji vnímané znevýhodnění – nízkovzdělaní pracovníci v nízkokvalifikovaných profesích s malou znalostí češtiny pracující v ČR krátce v pracovních agenturách. Zejména pracovníci z Polska, Rumunska, Bulharska.
- Pracovní agentury – problémy v přidělování práce, odměňování, omezení v kariéřním postupu, omezení v přístupu ke vzdělávání + problémy s ubytováním, netransparentní pracovní-právní vztahy, vztahy mezi agenturními a kmenovými zaměstnanci ve firmách aj.
- Hlavní bariéra – znalost jazyka
- Nejzávažnější případy znevýhodnění či potenciální diskriminace – neplacení zdravotního (příp. i sociálního) pojištění, nezákonné ukončení pracovního vztahu a situace, kdy se cizinec ocitne bez práce.

„... to byl problém bez češtiny, to byl obrovský problém najít si zaměstnání.“

(citace: Polka, 35-44 let, nejprve operátorka strojů a zařízení, nyní asistentka pedagoga)

„Měla jsem pracovní úraz a oni mě ukecali, abych to nepodepsala, že samozřejmě budu dál pracovat, no tak půjdu si na neschopenku, ale pak se vrátím do zaměstnání – nebyla to pravda. Oni mě prostě, já jsem dlouho marodila. Marodila jsem s rukou, prostě mi tam něco křáplo a já jsem na druhý den, když jsem byla po ošetření, tak jsem přišla do práce, s tím, že budu dělat. Samozřejmě s ortézou jsem nemohla dělat, nemohli mi dát nějakou práci, kde bych mohla jednou rukou pracovat, tak jsem šla na neschopenku. Chtěla jsem si udržet zaměstnání, protože se mi tam líbilo, no ale bohužel. Po nějaké době, když už mi končila smlouva, objevili se dva pánové z kanceláře, a přijeli mi říct, že vlastně končí moje smlouva a už mi ji neprodlouží. A to bylo v době, kdy jsem ukončovala neschopenku. (...) No, takže já vlastně jsem se sama vzdala, kvůli tomu, abych jako si uchovala pracovní místo, tak jsem se vzdala toho plného platu + odškodného ...“

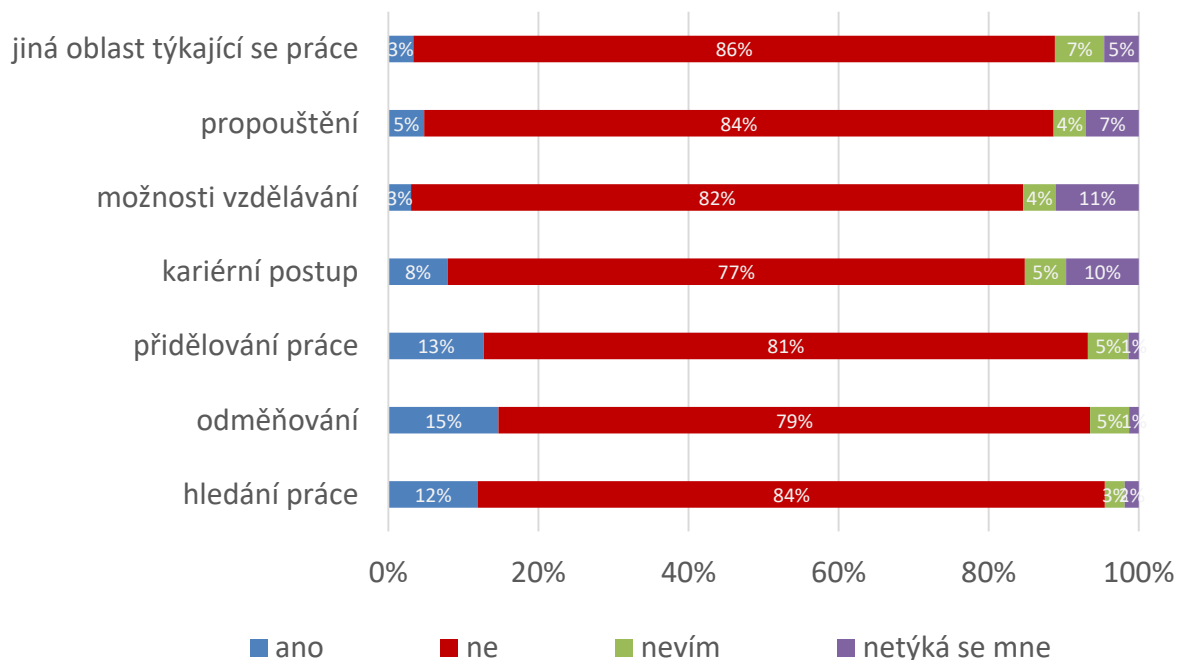
(citace: Polka, 35-44 let, nejprve operátorka strojů a zařízení, nyní asistentka pedagoga)

„... člověk neví, jaké má práva, například, že.. jestli mu můžou jednostranně smlouvu ukončit nebo.. a proto první seš cizinec, jsi v nejistotě, žiješ v pronájmu.. Když ti něco takového řeknou, zřídka kdy půjdeš proti tomu ...“

(citace: Bulharka, 35-44 let, operátorka strojů a zařízení)

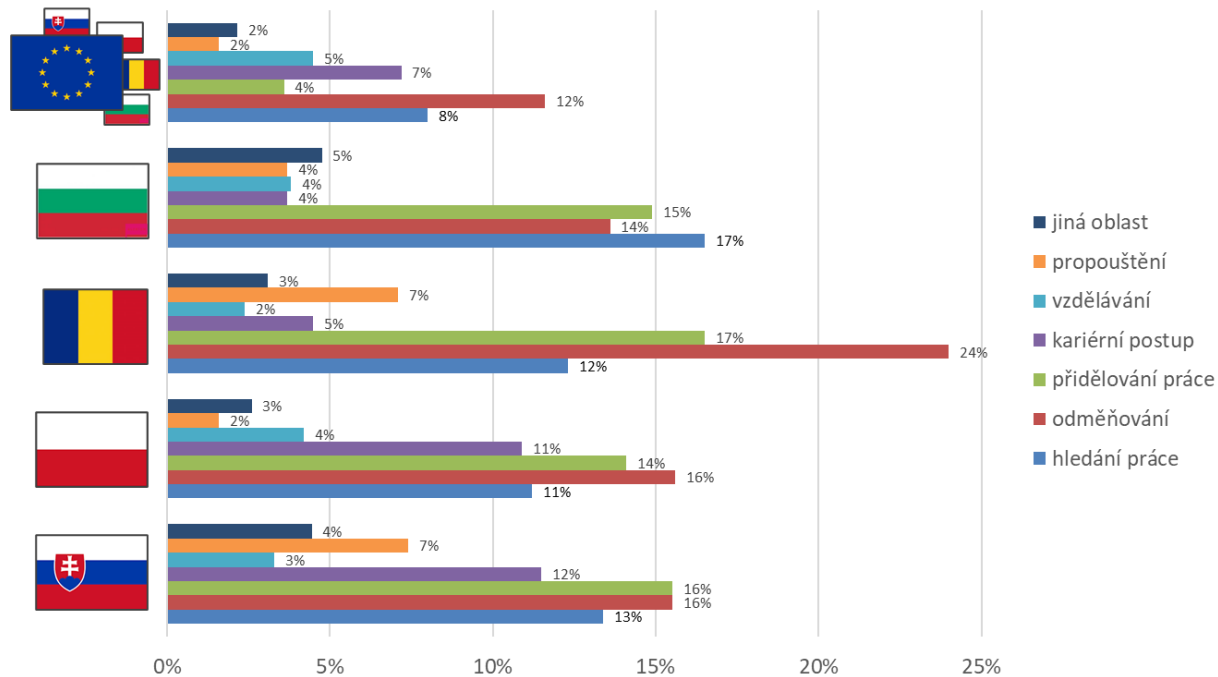
3 z 10 občanů EU pracujících v České republice se v průběhu svého pobytu setkali s nějakým projevem znevýhodnění

Oblasti znevýhodnění na trhu práce

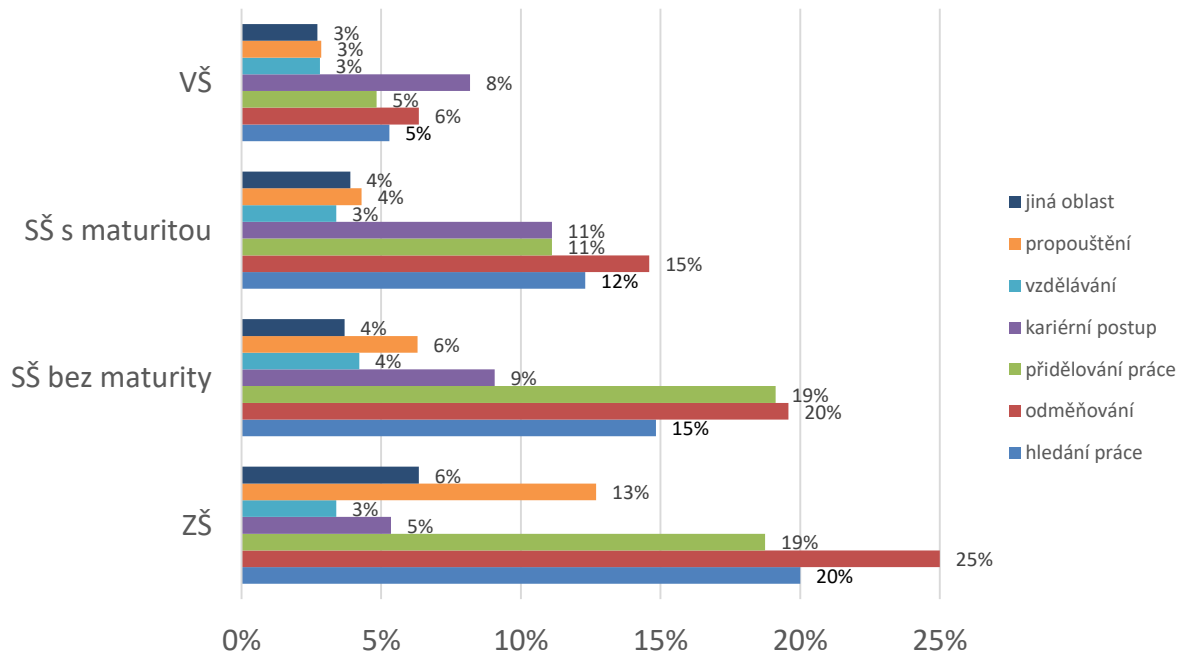
Nejčastěji se cítí znevýhodněni rumunští pracovníci

Oblasti znevýhodnění na trhu práce – dle státní příslušnosti

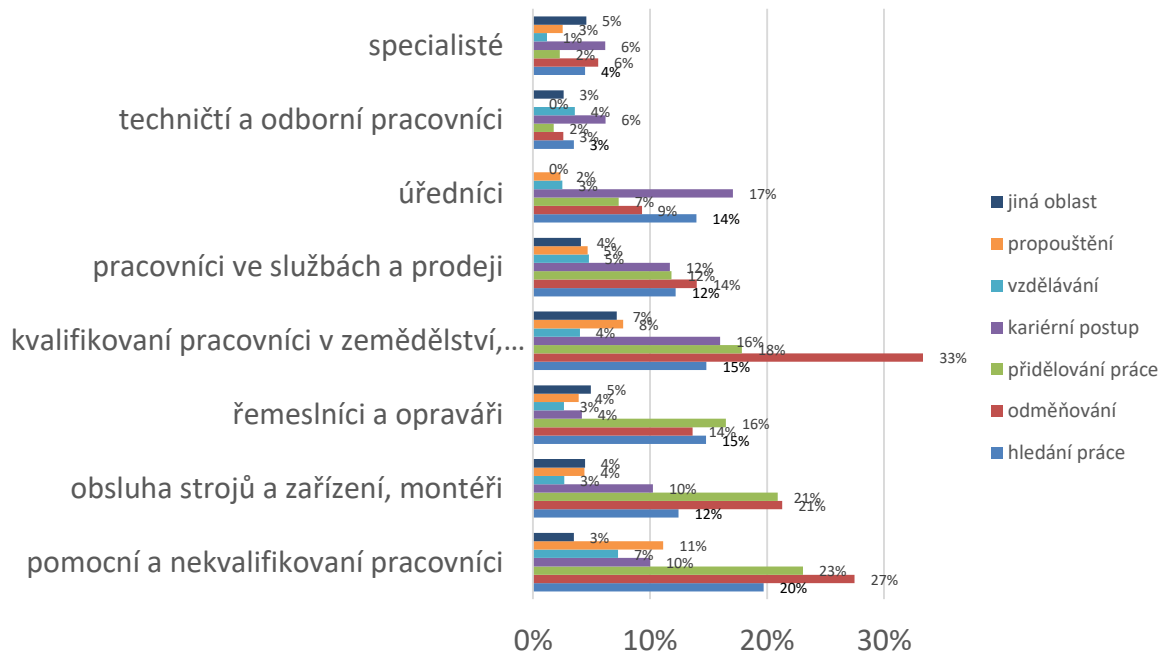
Podíl znevýhodnění je vyšší u méně vzdělaných pracovníků

Oblasti znevýhodnění na trhu práce – dle vzdělání

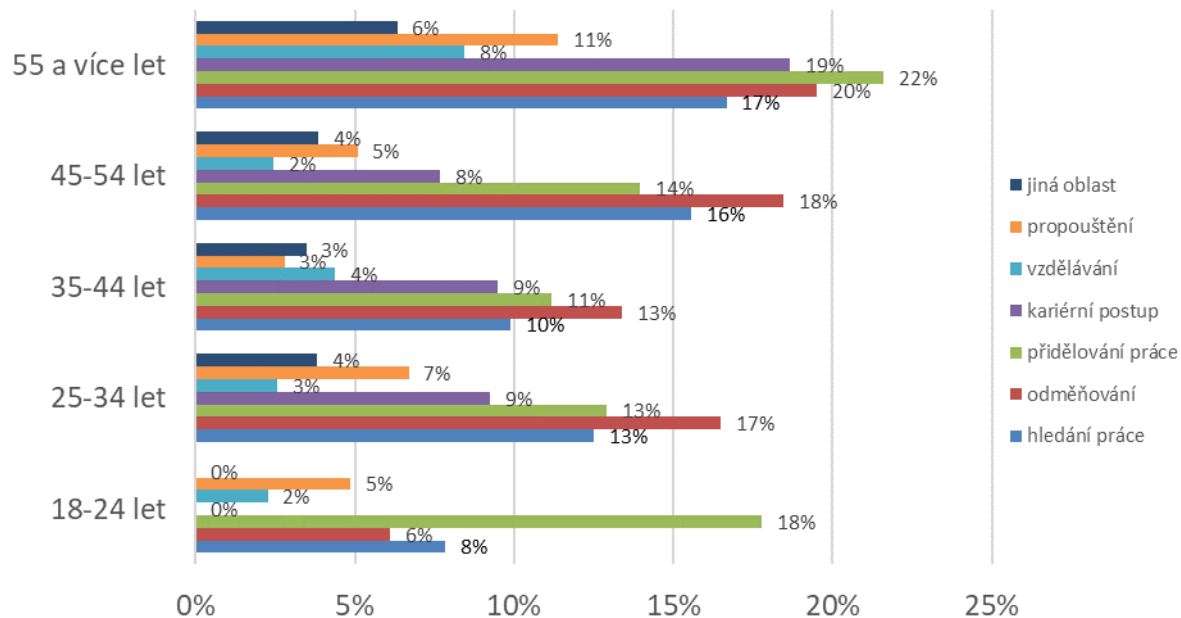
Nejvíce znevýhodnění se cítí nízkokvalifikovaní pracovníci

Oblasti znevýhodnění na trhu práce – dle pracovních kategorií

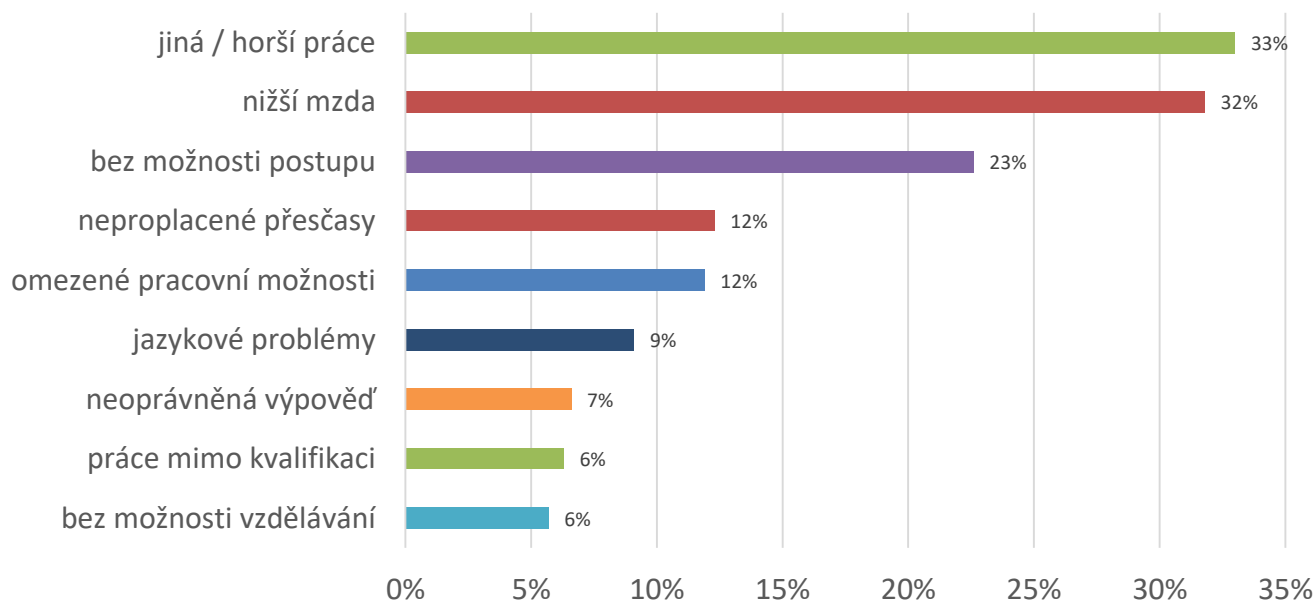
Nejvíce znevýhodněna je věková skupina 55 a více let

Oblasti znevýhodnění na trhu práce – dle věku

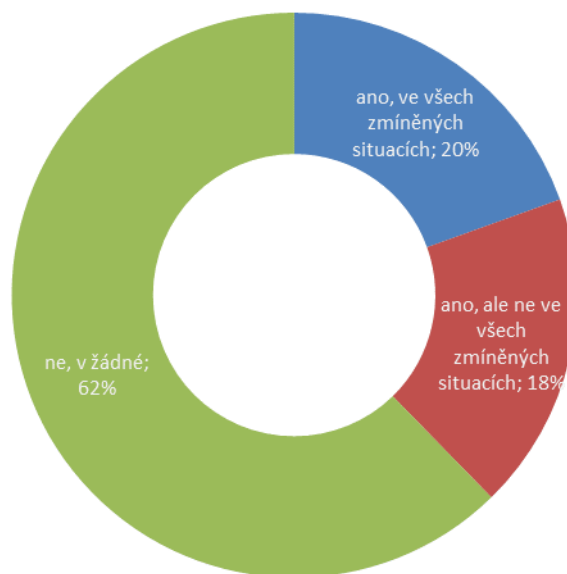
Nejčastěji se pracovníci setkávají se znevýhodněním ve formě jiné/horší práce a nižší mzdy

Zkušenosti – případy znevýhodnění

Téměř dvě třetiny (62 %) občanů EU pracujících v ČR, u nichž vznikl pocit znevýhodnění, nepodstoupilo žádné obranné kroky, kroky k nápravě nebo alespoň řešení popsaných situací

Obrana proti znevýhodnění

Děkuji za pozornost.

Jakub Konečný
úsek výzkumu

konecny@ochrance.cz